

بسمه تعالی

عنوان مقاله:

خوداشتغالی در مقابل بیکاری (مورد ایران)

دکتر صالح قویدل^۱

چکیده

قسمت عمده‌ای از نیروی کار فعال در هر جامعه‌ای خواهان ایجاد درآمد توسط خودشان هستند و تمایلی به دریافت حقوق و دستمزد از کارفرما یا مؤسسات خصوصی و دولتی ندارند و یا نمی‌توانند شغل دستمزدبگیر مناسب پیدا کنند، این بخش از نیروی کار در ادبیات اقتصادی به بخش خوداشتغالی تعلق دارند. هدف این تحقیق نشان دادن تاثیر نرخ بیکاری بر نرخ خوداشتغالی است، که برای این منظور علاوه بر نرخ بیکاری عوامل مؤثر محیطی، اقتصادی و فرهنگی نیز بر نرخ خوداشتغالی در اقتصاد ایران مورد بررسی قرار گرفته است. برای نشان دادن تاثیر این عوامل از داده‌های بیست و هشت استان بین سالهای ۸۲ - ۱۳۷۵ استفاده شده است و مدل مناسب به صورت تلفیقی از داده‌های سری زمانی و مقطعی^۲ برآورد شده است، نتایج مدل برآوردی نشان از تأثیرات منفی نرخ بیکاری، تأثیر مثبت سهم جمعیت روستایی و تأثیر منفی سطح سواد شاغلین بر نرخ خوداشتغالی است.

واژه‌های کلیدی: خوداشتغالی، نرخ بیکاری، بازار کار

طبقه بندی موضوعی (JEL): E2, J2, J4, J6

^۱ - عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه

^۲ . Panel data

Factors of Self-Employment In Iran Labour Market

Saleh Ghavidel

**Department Economic of
Firoozkoh Azad University Iran**

Tel: +982144439593

Email: Salleh _ mogh @ yahoo. com

Abstract

The goal of this paper is to examine Impact of the economical, cultural and Environmental variables such as unemployment rate, educational level and Share of rural, on the Iran self-employment rate.

We use panel information data for all provinces in Iran. Using data provided by the 1996 - 2003 period from central statistic of Iran. We find for most provinces there is negative relationship between the unemployment rate and Self-employment rate, and **negative** for educational level. Thus unemployment and Self-employment are **alternative** for together in Iran Labour Market. In Iran, increase of educational cause the promotion employment in public or wage sector. Other result in case of Iran is Positive effect on Self-employment rate such as share of rural population. However, in this paper I argue that Self-employment sector have to high employment capacity in Iran Labour market.

Keywords: *Self-employment, employment, unemployment, Labour Market, Iran*

JEJ Classification: *E2, J2, J4, J6*

۱- مقدمه

بازار کار به دلیل تأثیرپذیری و تأثیرگذاری از سایر بازارهای اقتصادی، به عنوان بازار مهم در اقتصاد مطرح می‌باشد. موضوع بازار کار در اقتصاد ایران به دلایل مختلف اقتصادی و اجتماعی، حکایت از عدم تعادل دارد، بطوری که طی دهه اخیر عرضه نیروی کار بر تقاضای آن فزونی داشته و این شکاف به تدریج افزایش یافته است که نتیجه آن بحران بیکاری و عدم وجود اشتغال مناسب برای نیروی کار بویژه جوانان و فارغ‌التحصیلان دانشگاهی است.

بر همین اساس یکی از مقولات مهم که در چارچوب سیاست‌های فعال بازار کار مدنظر اکثر کشورهای جهان بوده است، برنامه‌های خوداشتغالی و اعتبارات خرد برای رویارویی با بیکاری است، اگر شاغلین را به دو بخش دستمزدبگیر و خوداشتغال تقسیم کنیم، فردی که هزینه‌های زندگی خود را از طریق کسب کار و تجارت خود پوشش می‌دهد و حقوق و دستمزدی از شخص یا سازمان دیگری دریافت نمی‌کند خود اشتغال محسوب می‌شود و به بخش خوداشتغالی تعلق دارد (مانند مطب پزشکی، دفتر وکالت، بقالی، سوپرمارکت، آرایشگاه، صنعتگران کوچک، مهندسین، رستوران، ورزشکاران مرد و زن، برنامه‌ریز کامپیوتر) و در صورتی که فرد از کارفرما یا سازمانی حقوق و مزایایی دریافت کند به بخش دستمزدبگیر تعلق دارد. ، بسیاری از کشورها با اتخاذ برنامه‌های حمایت از بخش خوداشتغالی توانسته‌اند فرصت‌های جدید شغلی را در این بخش ایجاد کنند که به طور عمده حمایت‌های آنها به صورت حمایت‌های اجتماعی مانند مشاوره ، حمایت‌های مالی در قالب اعطای اعتبارات و تسهیلات به بنگاه‌های کوچک و کسب و کارهای کوچک بوده است که تحت عنوان اعتبارات خرد یا حمایت‌های مالی کوچک از آنها یاد می‌شود^۱. این

^۱ -الف: برای نمونه در کانادا: Gomez Rafael and Santor Eric (2003), "Do Peer Group members out perform Individual Borrowers? A Test of peer Group Lending using canadian Micro – Credit DATA", working paper, – 33

ب-۱: در انگلستان: وقتی که مارگرات تاچر (Margaret thatcher's) در سال ۱۹۷۹ اولین کابینه خود را تشکیل داد، نرخ بیکاری در اقتصاد بریتانیا بسیار بالا بود. قسمتی از کارهای وی که باعث کاهش بیکاری شد، تشویق و ساماندهی بخش خوداشتغالی بود. برای این منظور او برنامه‌های فرهنگی را با تأکید بر فرهنگ کسب و کار شخصی (Individualistic) یا فرهنگ کارآفرینی (enterprise culture) دنبال می‌کرد چرا که او خود خواهر یک بقال موفق بود. لذا او معتقد بود که انضباط مالی و استقلال اقتصادی از پارامترهای مهم برای کسب و کار فامیلی است. و او حتی این انضباط مالی را به بودجه دولت نیز انتقال داده بود. یکی از اقدامات مهم ایشان، کاهش نرخ مالیات بر فعالیتهای خوداشتغالی بود. او همچنین به شدت به کسب و کارهای کوچک اهمیت

حمایت‌ها باعث می‌شود تعدادی از بیکاران به بخش خوداشتغالی روی آورند و در نتیجه سهم بیکاران که دارای هزینه‌گزافی برای دولت‌ها است از جمعیت فعال کاهش یابد.

۲- مروری بر ادبیات موضوع

قسمت عمده‌ای از نیروی کار فعال در هر جامعه‌ای خواهان ایجاد درآمد توسط خودشان هستند و تمایلی به دریافت حقوق و دستمزد از کارفرما یا مؤسسات خصوصی و دولتی ندارند و یا به لحاظ شرایط اقتصادی قادر به اشتغال در واحدها، بنگاه‌ها و مؤسسات دولتی و خصوصی نیستند. این بخش از نیروی کار در ادبیات اقتصادی به بخش خوداشتغالی تعلق دارند. این نوع فعالیت‌ها بسیار گسترده هستند و در تمام بخش‌های اقتصادی (صنعت، خدمات، کشاورزی و ساختمان) دیده می‌شود. برخی فعالیت‌های خوداشتغالی عبارتند از مطب پزشکی، دفتر وکالت، بقالی، سوپرمارکت، آرایشگاه، صنعتگران کوچک، مهندسين، رستوران، ورزشکاران مرد و زن، برنامه‌ریز کامپیوتر و کشاورزی که در مزرعه کار می‌کند و بسیاری از فعالیت‌هایی که ماهیت کار برای فرد دارند، البته در عمل بسیار مشکل می‌توان تشخیص داد که یک فرد خوداشتغال است یا خیر، زیرا که در برخی از کشورها به خصوص کشورهای در حال توسعه و بالاخص در بخش کشاورزی درصدی از شاغلین در واحدها و بنگاه‌های فامیلی مشغول هستند و حقوق و دستمزد هم دریافت نمی‌کنند که شناسایی آنها بسیار مشکل است، اما با توجه به تعریف پدیده خوداشتغالی، متعلق به این بخش هستند. همچنین بخشی از آنها در فعالیت‌های غیررسمی شاغل هستند.

نسبت تعداد شاغلین در بخش خوداشتغالی به جمعیت فعال نرخ خوداشتغالی نامیده می‌شود و نسبت تعداد بیکاران به جمعیت فعال نرخ بیکاری است، ارتباط نرخ خوداشتغالی با نرخ بیکاری در مطالعات مختلف متفاوت می‌باشد، بطور معمول چون مجموع نرخ خود اشتغالی، نرخ دستمزد بگیری و نرخ بیکاری برابر واحد است. بنابراین اگر نرخ بیکاری به هر

می‌داد، برنامه‌هایی برای دریافت وام‌های آسان و سهل برای بنگاه‌های کوچک ارائه کرد. برنامه تشویق کارفرمایی

(Enterprise Allowance Scheme - EAS) برای اشخاصی که می‌خواستند یک کارگاه یا کارخانه کوچک را تأسیس کنند و خود بیکار بودند، تا مدت یکسال، هر هفته ۴۰ پوند از دولت دریافت می‌کردند. برنامه تاجر از طریق دولت، کمک کرد تا آژانس‌های محلی برای آموزش و ترویج کسب و کارهای کوچک در زمینه بازاریابی، طراحی، تهیه طرح توجیهی (Business Planning)، سیستم اطلاعات و ... تأسیس شوند. این برنامه (EAS) باعث شد در طول دهه ۱۹۸۰، به طور متوسط هفته‌ای ۵۰۰ بنگاه جدید خوداشتغال در بریتانیا بوجود آید (Inc. Magazine. Tuly 1996, By: Charles Dellheim).

دلیلی افزایش یابد، نرخ خود اشتغالی یا نرخ دستمزدبگیری باید کاهش یابد و یا هر دو نرخ خود اشتغالی و دستمزدی باید کاهش یابد، اینکه کدام یک رابطه بیشتری با بیکاری دارد در اقتصادهای مختلف متفاوت است. برخی از مطالعات ارتباط نرخ بیکاری و خود اشتغالی را مثبت می‌دانند، آنها معتقدند که عموماً افزایش نرخ بیکاری باعث می‌شود که جویندگان کار به دنبال فعالیت‌هایی با هزینه پایین برای خود باشند که عمدتاً به بخش خوداشتغالی مربوط می‌شود و برای فرار از محدودیت‌های قانونی، مالیاتی و ... و به خصوص در کشورهای در حال توسعه به فعالیت‌های پنهان روی می‌آورند. این امر با یک دوره تاخیر مجدداً نرخ بیکاری را کاهش می‌دهد (آدریچ، توریک، استل و کاری¹ (۲۰۰۶)). هنگامی که به آمار مربوط به نرخ خوداشتغالی در طول زمان در کشورهای OECD نگاه می‌کنیم، ملاحظه می‌شود که در اکثر این کشورها نرخ خوداشتغالی کاهش یافته است (آمار نیروی کار کشورهای توسعه یافته)^۲.

اما کاهش نرخ خوداشتغالی در اکثر کشورهای در حال توسعه، دلیلی بر بی‌اهمیت بودن این پدیده در اقتصاد نیست هرچند که قسمتی از فعالیت‌های خوداشتغالی به بخش غیررسمی در اقتصاد تعلق دارد اما دولت‌ها در کشورهای مختلف دنیا، برای کاهش فقر و افزایش اشتغال کسب و کارهای کوچک که به صورت خوداشتغالی هستند را حمایت می‌کنند. بریچ (۱۹۷۹)^۳ معتقد است که بنگاه‌های کوچک خلق کننده شغل هستند و هالتی ونگر (۱۹۹۶)^۴ تجزیه و تحلیل عملی در رابطه با فرآیند ایجاد شغل توسط بنگاه‌های کوچک را بسیار مهم می‌داند، اما وی به ایجاد شغل‌های نامناسب در بخش خوداشتغالی توسط بنگاه‌های کوچک و کسب و کارهای کوچک تأکید می‌کند، اما در یک مطالعه دیگر ارتباط معنی‌داری بین اندازه بنگاه و شغل‌های نامناسب وجود نداشته است. اما با وجود ماهیت کسب و کارهای کوچک در ارتباط با حرکت به سمت فعالیت‌ها و بخش‌های غیررسمی برای فرار از قانون باید تأکید کرد که فرآیند خوداشتغالی در سال‌های اخیر در کشورهای مختلف به خصوص کشورهای در حال گذار و توسعه نیافته در ارتباط با ایجاد شغل بسیار مؤثر بوده‌اند، بطوری که هم‌اکنون در بیشتر کشورهای دنیا، دولت‌ها برای شروع یک فعالیت انفرادی و یا تقویت آن یارانه اعطا می‌کنند. به طور مثال در انگلستان و فرانسه دولت برای بیکارانی که تلاش می‌کنند تا فعالیت‌ها را

¹ . David B. Audretsch & Roy Thurik & Andre van Stel & M.A. Carree

² - OECD labour force statistics

³ . Brich

⁴ . Holtiwanger

شروع کنند وام‌های بلاعوض اعطا می‌کند (بلانچ فلور و لیوین و زیمرمن ۱۹۹۸).^۱ در ذیل به برخی از مطالعات انجام شده در خصوص نرخ خوداشتغالی و عوامل مؤثر بر آن اشاره خواهیم نمود:

قوامی (۱۳۸۱) در مطالعه‌ای به تحولات ساختار خوداشتغالی و اصلاحات اقتصادی در ایران می‌پردازد و عنوان می‌کند که با وقوع انقلاب صنعتی، گسترش دخالت دولت در امور اقتصادی و اجتماعی و گسترش دیوان سالاری، از اهمیت خوداشتغالی سنتی کاسته شده است. با این وجود در سالهای اخیر بار دیگر اهمیت خوداشتغالی در شکل مدرن به خوبی و به ویژه در اقتصادهای مدرن شناخته شده است. این مقاله به بررسی تحولات خوداشتغالی برحسب سن، جنس، شهری و روستایی، بخشهای اقتصادی و مقایسه با انواع اشتغال دستمزدی بخش خصوصی و عمومی می‌پردازد، براساس نتایج این تحقیق:

۱ - خوداشتغالی در نقاط روستایی، بیشتر از نقاط شهری است ولی نسبت خوداشتغالی نقاط روستایی به تدریج از سال ۱۳۳۵ الی ۱۳۷۵ کاهش یافته به طوری که در سال ۱۳۷۵ تقریباً برابر خوداشتغالی نقاط شهری شده است.

۲ - نسبت خوداشتغالی در اقتصاد ایران بیشتر از اشتغال دستمزدی بخش خصوصی و همچنین نسبت خوداشتغالی در اقتصاد ایران، بیشتر از اشتغال دستمزدی بخش عمومی می‌باشد.

۳ - نسبت خوداشتغالی گروه‌های سنی بالاتر، بیشتر از گروه‌های سنی پایین‌تر است.

۴ - در بلندمدت در اقتصاد ایران طی دوره زمانی ۱۳۳۵ - ۱۳۷۵ بتدریج خوداشتغالی سنتی کاهش و خوداشتغالی مدرن افزایش یافته است.

۵ - خوداشتغالی در میان مردان بیشتر از زنان می‌باشد.

آدریچ، توریک، استل و کاری (۲۰۰۶) در تحقیقی تحت عنوان "آیا خوداشتغالی باعث کاهش بیکاری می‌شود؟" معتقدند که در هنگام بالا رفتن نرخ بیکاری فعالیتهای خوداشتغالی افزایش می‌یابد و این امر باعث افزایش فعالیتهای کارآفرینی میشود و در پی آن نرخ بیکاری با یک وقفه کاهش می‌یابد. بنابراین بین نرخ بیکاری و نرخ خود اشتغالی ارتباط پویا وجود دارد. برای اثبات این فرضیه از مدل خود رگرسیون برداری بین دو متغیر نرخ بیکاری و نرخ خوداشتغالی با استفاده از دادهای ۲۳ کشور توسعه یافته در دوره زمانی ۱۹۷۴ تا ۲۰۰۲ استفاده می‌کنند و ارتباط دو طرفه نرخ بیکاری و نرخ خوداشتغالی را تایید می‌کنند.

بلانچ فلور ۱ (۲۰۰۰) در مطالعه‌ای به بررسی پدیده خوداشتغالی در کشورهای توسعه یافته (OECD) می‌پردازد، محقق درصد اندازه‌گیری نرخ خوداشتغالی در کشورهای OECD و نشان دادن اهمیت نقش بخش کشاورزی در فرآیند خوداشتغالی است. عوامل مؤثر بر خوداشتغالی را با

^۱. Blanch Flower, Levin, Zimmerman

استفاده از یک مدل پنل دیتا (Panel Data) برای ۲۳ کشور در طی دوره‌های ۹۶ - ۱۹۶۶ اندازه‌گیری کرده است. نتایج نشان می‌دهد که:

۱ - در بیشتر کشورها به جز کشورهای پرتغال، نیوزلند و انگلستان بعد از سال ۱۹۶۶ نرخ خوداشتغالی در طول زمان کاهشی بوده است.

۲ - سهم خوداشتغالی در بخش غیرکشاورزی در بعضی از کشورها مثل استرالیا، بلژیک، ژاپن، لوگزامبورگ، هلند، نروژ، اسپانیا و آمریکا کاهش یافته است، اما در کشورهای کانادا، فنلاند، ایسلند، ایرلند، نیوزلند، پرتغال، سوئد و انگلستان افزایش یافته است.

۳ - در مدل پنل دیتای برآوردی این تحقیق، ارتباط منفی بین نرخ خوداشتغالی و نرخ بیکاری مشاهده می‌شود.

۴ - نرخ خوداشتغالی با سن، مرد بودن و میزان تحصیلات رابطه مثبت دارد.

۵ - رضایت شغلی در بخش خوداشتغالی بیشتر است.

۶ - هیچ مشاهده‌ای یافت نشد که نشان دهد ارتباط نرخ خوداشتغالی با نرخ رشد اقتصادی چگونه است.

الن ریزمن (۲۰۰۳) در مطالعه تحت عنوان "خوداشتغالی به جای بیکاری" عنوان می‌کند که حدود یک چهارم از مردان جوان حداقل برای یک بار خوداشتغالی را تجربه کرده‌اند، بیشتر آنها دوباره به بخش دستمزد برگشته‌اند، به همین منظور این مقاله تحلیلی خواهد داشت براساس یک مدل ساده که چگونه افراد در جستجوی کار، خوداشتغالی را به عنوان یک منبع درآمدی انتخاب می‌کنند. در این تحقیق از داده‌های کشور آمریکا برای افراد بالای ۲۱ سال استفاده شده که چگونه آنها تصمیم به ورود به بخش خوداشتغالی می‌گیرند، مدل مورد استفاده که لاجیت^۳ است نشان می‌دهد که مردان جوان هنگامی که بخش دستمزد بگیری با محدودیت مواجه می‌شود، آنها ترجیح می‌دهند فعالیت‌های خوداشتغالی را انتخاب کنند. به ویژه اینکه افزایش نرخ بیکاری محلی باعث انتخاب خوداشتغالی در این گروه از افراد می‌شود. نتیجه مدل برای افراد سیاه‌پوست با سفیدپوست متفاوت است، میزان تحصیلات، یک متغیر تأثیرگذار بر انتخاب خوداشتغالی در افراد سفیدپوست است و برعکس افزایش میزان تحصیلات برای افراد سیاه‌پوست باعث کاهش آنها به انتخاب خوداشتغالی می‌شود. و نهایتاً نتایج مدل نشان می‌دهد که:

۱ - ضریب نرخ بیکاری دارای علامت مثبت و در سطح ۹۸ درصد معنی‌دار است.

^۱. David G. Blanchflower

^۲. Ellen. R. Rissman

^۳ Logit.

- ۲ - میزان تحصیلات تأثیر معنی‌داری بر خوداشتغالی ندارد اما اگر خوداشتغالی را فقط برای گروه‌های سیاه‌پوست تعریف کنیم اثر آن بر خوداشتغالی سیاه‌پوستان منفی و معنی‌دار است.
- ۳ - سن افراد اثر کاملاً مثبت بر خوداشتغالی دارد.
- ۴ - درآمد یک دوره قبل فرد اثر مثبت و معنی‌دار بر خوداشتغالی دارد.

۳- خوداشتغالی در اقتصاد ایران

با وجود اعتقاد برخی از مطالعات در ایران بر بالا بودن سهم خوداشتغالی در فعالیتهای غیررسمی (امینی ۱۳۸۲) و توجه به این مهم که در حدود یک سوم از شاغلین در بخش خوداشتغالی فعالیت دارند، بررسی وضعیت شاغلین در بخش خوداشتغالی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این تحقیق نرخ خوداشتغالی را تعداد کارکنان مستقل به جمعیت فعال تعریف می‌کنیم، کارکنان مستقل افرادی هستند که از موسسه دولتی یا خصوصی دستمزد دریافت نمی‌کنند و در سرشماری سال ۱۳۷۵ آمده است، و برای محاسبه سالهای ۱۳۷۶-۱۳۸۳ از طرح "آمارگیری از ویژگیهای اشتغال و بیکاری خانوار" که به صورت فصلی توسط مرکز آمار ایران منتشر می‌شود استفاده شده است (فصل پاییز). اما تعداد کل شاغلین از برآورد میزان اشتغال دفتر اقتصاد کلان سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور استفاده شده است (البته به جزء سال ۱۳۷۵ که از سرشماری استفاده نموده ایم). محاسبه این نرخ در جدول (۱) آمده است. ملاحظه میشود که در سال ۱۳۷۵ (۳۲/۴ درصد) و در سال ۱۳۸۲ (۲۷/۷ درصد) بوده است (جدول ۱)، البته این نرخ در استانهای مختلف متفاوت بوده بطوری که در سال ۱۳۸۲ استان لرستان با ۴۰/۱ درصد بالاترین نرخ خوداشتغالی را به خود اختصاص داده و در همین سال استان تهران دارای پایین‌ترین نرخ خوداشتغالی بوده است.

نکته دیگر اینکه ماهیت پدیده خوداشتغالی در شهرها و روستاها متفاوت است، در شهرها فعالیتهای خوداشتغالی بیشتر در بخش خدمات است اما در روستاها عمده فعالیتهای خوداشتغالی مربوط به بخش کشاورزی است، لذا این پدیده در روستاهای کشور از اهمیت بالاتری نسبت به شهرها برخوردار است و همچنین بالا بودن سهم بخش کشاورزی در اشتغال کشور، دولت را موظف به گسترش و تقویت بخش خوداشتغالی در روستاهای کشور می‌نماید، همانطوری که در اکثر کشورها مانند بنگلادش عمده حمایت‌های دولتی در قالب اعتبارات خرد مربوط به روستاها بوده است.

برای تأمین مالی یک فعالیت خوداشتغالی کوچک چه در ارتباط با شروع یک فعالیت جدید یا توسعه و گسترش یک کسب و کار کوچک رهیافت نوینی در دنیا مطرح شده است که تحت عنوان

تأمین مالی خرد^۱ یا اعتبارات خرد نامیده می‌شود، بتریس^۲ و مرداج^۳ (۲۰۰۵) اعتبارات خرد را اینگونه تعریف میکنند: "اعتبارات خرد اعطای سرمایه کم از طرف موسسات مالی است که به افراد خوداشتغال فقیر باهدف توسعه بنگاهای کوچک صورت می‌گیرد" هدف تأمین مالی خرد یا اعتبارات خرد، فراهم آوردن تسهیلات مالی برای افراد با درآمد پایین است که امکان دسترسی به بانک‌ها و سایر منابع مالی رسمی ندارند و برای تأمین سرمایه در گردش، یا از پس‌اندازهای خود استفاده می‌کنند و یا ناچارند به منابع غیررسمی مراجعه نمایند. برنامه‌های اعتباری خرد علاوه بر عرضه تسهیلات مالی ممکن است تسهیلات اجتماعی را هم عرضه کند که شامل مواردی مانند تشکیل گروه، افزایش اعتماد به نفس، افزایش ظرفیت‌های مدیریتی در میان اعضاء و ... می‌شود.

۴- ارتباط بیکاری و خوداشتغالی

جمعیت فعال در بازار کار را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد:

- ۱- افرادی که در بخش دستمزدبگیری اشتغال دارند و عموماً از کارفرمای بخش خصوصی یا دولتی دستمزد یا حقوق دریافت می‌کنند.
  - ۲- افرادی که در بخش خوداشتغالی هستند که عموماً مشاغل مستقل دارند و خودکارفرما هستند و به صورت خوداشتغالی تأمین معاش می‌کنند که عموماً دارای یک بنگاه یا کسب و کار هستند.
  - ۳- کسانی که در بخش خوداشتغالی و در بخش دستمزدبگیری نیستند و هیچ حقوق یا دستمزدی دریافت نمی‌کنند و به عنوان بیکار محسوب می‌شوند.
- حال باتوجه به سه بخش یاد شده، نیروی کار فعال به طور مستمر و مداوم بین این سه بخش جریان دارد، برخی از افراد شغل‌های دستمزدبگیری و حقوق‌بگیری را رها کرده به بخش خوداشتغالی روی می‌آورند و برخی نیز برعکس از بخش خوداشتغالی به بخش دستمزدبگیری روی می‌آورند و برخی از افراد که بیکار هستند ممکن است فعالیت خوداشتغالی را انتخاب کنند و یا فرصت شغلی جدید ایجاد شده در بخش دستمزدبگیری را اشغال کنند.
- اما مطلب مهمی که در اینجا می‌بایست به آن توجه کرد، اینکه ارتباط دو بخش خوداشتغالی و دستمزد بگیری با بخش بیکاران چگونه است و بیکاران بیشتر با کدام یک از این دو بخش ارتباط دارند، اگر شروع یک فعالیت خود اشتغالی آسان باشد و نهادهای دولتی و غیر دولتی از اینگونه فعالیتها حمایت کنند، ارتباط بیکاران با بخش خوداشتغالی بیشتر

^۱ Microfinance

^۲ Beatriz

^۳ Morduch

خواهد بود، در غیر اینصورت بیکاران بیشتر ترجیح می‌دهند در بخش دستمزد بگیر شاغل باشند. در همین راستا این امکان وجود دارد که فرد بیکار باشد اما برای شروع یک فعالیت یا کسب و کار کوچک خوداشتغالی سرمایه اولیه لازم را نداشته باشد. به همین دلیل برای کوچک کردن بخش بیکاران و بزرگ کردن بخش خوداشتغالی و ایجاد انگیزه در بیکاران برای حرکت به بخش خوداشتغالی، دولت‌ها مؤسساتی را تأسیس کرده‌اند که وظیفه آنها در اختیار گذاشتن اعتبارات خرد و کوچکی برای اینگونه فعالیتها است و یا اعطای اعتبارات خرد به فرد بیکار با هدف ایجاد سرمایه اولیه یا برای شروع یک فعالیت کوچک است و در این صورت فرد بیکار از بخش بیکاران به بخش خوداشتغالی انتقال می‌یابد. در این راستا می‌بایست فعالیت‌های خوداشتغالی رسمی و همگام با اقتصاد کشور را تقویت و فعالیت‌هایی که به نحوی در مجموعه فعالیت‌های رسمی اقتصاد قرار نگرفته‌اند با اتخاذ سیاست‌های مناسب توسط همین مؤسسات یا مؤسسات مشابه به این مجموعه هدایت نمود. در ضمن باید یادآور شد که هزینه افراد بیکار به مراتب بالاتر از هزینه موجود در بخش خوداشتغالی است (منظور همان مباحث اقتصاد غیررسمی است که به این بخش ارتباط دارد) و لذا ایجاد هزینه (اعتبارات خرد) که باعث پررنگ شدن فلش حرکت از بخش بیکاران به بخش خوداشتغالی می‌شود توجیه دارد.

۵- روش تحقیق، داده‌ها و متغیرها

در این تحقیق برای نشان دادن اثرات متغیرهای محیطی، فرهنگی و اقتصادی بر نرخ خوداشتغالی از مدل اقتصادسنجی پنل دیتا (ترکیبی از سری زمانی^۱ و داده‌های مقطعی^۲) استفاده شده است. برای برآورد مدل‌های مذکور از داده‌های بیست هشت استان کشور بین سالهای ۸۲ - ۱۳۷۵ استفاده شده است، اطلاعات مربوط به متغیرها عمدتاً از نمونه‌گیری‌های مرکز آمار ایران به ویژه طرح آمارگیری از ویژگیهای اشتغال و بیکاری خانوار استخراج شده است (جدول پیوست)، متغیرهای مورد استفاده به شرح ذیل هستند:

نرخ خوداشتغالی (selfe): براساس تعریف مرکز آمار ایران، کارکنان مستقل کسانی هستند که برای انجام فعالیت‌های شغلی خود مزد و حقوق بگیری در استخدام نداشته باشند و خود نیز مزد و حقوق نمی‌گیرند. بر همین اساس و باتوجه به تعریف خوداشتغالی، نرخ خوداشتغالی را نسبت تعداد کارکنان مستقل به جمعیت شاغل تعریف نموده‌ایم.

نرخ بیکاری (U): تعداد جمعیت بیکار (جوای کار) به کل جمعیت فعال (شاغل و بیکار) نرخ

^۱. Time Series

^۲. Cross section

بیکاری تعریف می‌شود.

سهام شاغلین بخش کشاورزی (AGRE): در سال ۱۳۷۵ این سهم از سرشماری حاصل می‌شود اما از سال ۱۳۷۵ تا سال ۱۳۸۲ سهم شاغلین در فعالیتهای مختلف اقتصادی را از طرح آمارگیری از ویژگیهای اشتغال و بیکاری خانوار مرکز آمار ایران و همچنین برآورد دفتر اقتصاد کلان سازمان مدیریت و برنامه ریزی استفاده شده است.

سهام جمعیت روستایی از کل جمعیت (RURAL): اعتقاد بر این است که به دلیل متمرکز بودن ساختار فعالیت‌های کشاورزی در روستاهای کشور و از طرف دیگر توجه به اینکه اکثر فعالیت‌های کشاورزی به صورت خوداشتغالی می‌باشد لذا انتظار می‌رود که در استانهای دارای جمعیت روستایی به نسبت بالاتر، نرخ خوداشتغالی بیشتر از استانهایی که دارای جمعیت نسبی روستایی کمتری هستند باشد. لذا نسبت جمعیت روستایی به کل جمعیت استان را به عنوان متغیر سهم جمعیت روستایی تعریف شده است.

سهام شاغلین باسواد (EDU): برای نشان دادن تأثیرات عوامل فرهنگی بر نرخ خوداشتغالی از متغیر سهم شاغلین باسواد از کل شاغلین در استان استفاده شده است.

۶- برآورد مدل

قبل از برآورد مدل، همخطی بین متغیرهای مستقل از طریق آزمون کلاین انجام شده است و نتایج گویای عدم همخطی حاد بین متغیرهای مستقل است. اما همبستگی دو متغیر RURAL و AGRE و همچنین U و AGRE بالا است، هرچند که حاد نیست، به همین منظور برای افزایش دقت مدل، متغیر AGRE از مدل حذف شده است^۱. مدل کلی مورد استفاده به شرح زیر تعریف می‌شود:

$$Selfe_{it} = \alpha + \beta_1 (u_{it}) + \beta_2 (AGRE_{it}) + \beta_3 (EDU_{it}) + \beta_4 (RURAL_{it}) + \varepsilon_{it}$$

که متغیرها به شرح ذیل تعریف می‌شوند:

Selfeit: نرخ خوداشتغالی استانهای کشور در طی سالهای ۸۲ - ۱۳۷۵

Uit: نرخ بیکاری استانهای کشور در طی سالهای ۸۲ - ۱۳۷۵

AGREit: سهم شاغلین بخش کشاورزی استانهای کشور در طی سالهای ۸۲ - ۱۳۷۵

EDUit: سهم شاغلین با سواد استانهای کشور در طی سالهای ۸۲ - ۱۳۷۵

RURALit: درصد جمعیت روستایی استانهای کشور طی سالهای ۸۲ - ۱۳۷۵

1- ضریب تشخیص دو متغیر RURAL و AGRE حدود ۶۳ درصد و بین دو متغیر AGRE و EDU نزدیک به ۴۱ درصد است در حالی که ضریب تشخیص مدل اصلی بالاتر است (آزمون کلاین).

itε: جمله اخلاص

در این معادله i نشان‌دهنده تعداد مقطع یعنی ۲۸ استان می‌باشد و t نشان‌دهنده سالهای مورد استفاده یعنی ۷ سال است. اولین قدم انجام آزمون هاسمن¹ است، این آزمون روش مناسب برای برآورد مدل را مشخص می‌کند. پس از آزمون مشخص شد فرضیه صفر مبنی بر مناسب بودن روش اثرات تصادفی² تأیید نمی‌شود و روش اثرات ثابت³ مناسبترین روش برای برآورد معادله این تحقیق است. برآورد روش مذکور با دادن وزن به متغیرهای مقطعی به شرح ذیل است⁴

$$Selfe_{it} = C - 0/08 (U_{it}) - 0/12 (EDU_{it}) + 0/36 (RURAL_{it}) + \varepsilon_{it}$$

$$\begin{matrix} (-2/4) & (-2/4) & (3/39) \end{matrix}$$

$$\bar{R}^2 = \% 97 \quad D.W = 1/8$$

ملاحظه می‌شود که نرخ بیکاری اثر منفی و معنی‌داری (اعداد داخل پرانتز آماره t است) بر نرخ خوداشتغالی دارد، بدین ترتیب که در بازار کار ایران هنگامی که نرخ بیکاری افزایش می‌یابد نرخ خوداشتغالی کاهش می‌یابد. مطلب مهمی که در ضریب نرخ بیکاری نهفته است T این است که اگر نرخ بیکاری یک درصد افزایش یابد نرخ خوداشتغالی حدوداً ۰/۸٪ کاهش می‌یابد. به عبارت دیگر با فرض ثابت بودن جمعیت فعال اگر ۱۰۰ فرصت شغلی از دست برود (۱۰۰ نفر به جمعیت بیکاران اضافه شود)، حدوداً ۸ نفر از جمعیت خود اشتغال و الباقی از جمعیت دستمزد بگیر بیکار شده‌اند.

نکته جالب دیگر ضریب منفی درصد باسوادان شاغل بر نرخ خوداشتغالی است. به عبارت دیگر در بازار کار ایران نمی‌توان ادعا نمود که افراد با تحصیلات بالاتر به بخش خوداشتغالی روی می‌آورند. دلیل این امر گرایش شدید افراد با تحصیلات بالا به استخدام در بخش خدمات عمومی و اجتماعی که عمدتاً دولتی می‌باشد نهفته است، استخدام در مراکز و مؤسسات دولتی برای افراد با تحصیلات بالاتر سهل‌تر است و این امر باعث شده است که این افراد به بخش خوداشتغالی که دارای ریسک می‌باشد گرایش نداشته باشند، بطوری که براساس طرح آمارگیری از ویژگی‌های اشتغال و بیکاری خانوار مرکز آمار ایران نشان می‌دهد بالاترین درصد شاغلین با تحصیلات بالا (باسواد) در بخش خدمات عمومی و اجتماعی مشغول به کار هستند. نهایتاً ضریب درصد جمعیت روستایی مثبت و معنی‌دار است که مطابق با مبانی نظری است. پس افزایش درصد جمعیت روستایی در استانها

¹ . Hausman

² .random effects

³ .fixed effects

4 - برآورد مدل همراه با متغیر AGRE در مقاله گزارش نشده است اما در جدول پیوست آمده است .

می‌تواند بالاتر بودن نرخ خوداشتغالی در استانها را توضیح دهد، دلیل آن عدم وجود مراکز دولتی در روستاها و وجود فعالیتهای کشاورزی است، بنابراین استان‌هایی که دارای جمعیت روستایی بیشتر هستند، دارای فعالیتهای خوداشتغالی بیشتری نیز می‌باشند، به عبارت دیگر روستاییان نمی‌توانند در مراکز و مؤسسات دولتی و حتی مؤسسات بزرگ خصوصی که عمدتاً در شهرها هستند استخدام شوند، بنابراین سعی می‌کنند برای خود شغلی ایجاد کنند، که اغلب آنها دارای فعالیتهای خود اشتغالی در بخش کشاورزی هستند.

۷- نتیجه‌گیری

امروزه یکی از مهمترین عامل ایجاد اشتغال خلق کارآفرینان است. این افراد عمدتاً حاضر به استخدام در مراکز دولتی یا خصوصی نیستند و تمایل دارند برای خود کار کنند. در ادبیات بازار کار به این گونه افراد خود اشتغال می‌گویند. در این تحقیق اثر سه عامل نرخ بیکاری، سطح سواد و درصد جمعیت روستایی بر نرخ خوداشتغالی در بین ۲۸ استان کشور بین سالهای ۱۳۷۵-۸۲ با استفاده از مدل پنل دیتا دیده شد. نتیجه نشان می‌دهد که نرخ بیکاری اثر منفی و معنی داری بر نرخ خواستگاری دارد. به عبارت دیگر در بازار کار ایران افزایش نرخ بیکاری، نرخ خوداشتغالی کاهش می‌یابد و برعکس با کاهش نرخ بیکاری، نرخ خوداشتغالی افزایش می‌یابد. اما اثر آن قابل توجه نیست، مثلاً با کاهش نرخ بیکاری که در سالهای اخیر شاهد آن بوده ایم اغلب فرصتهای شغلی ایجاد شده در بخش دستمزد بگیری و درصد کمی در بخش خود اشتغالی ایجاد شده است. اثر سطح سواد بر نرخ خوداشتغالی در ایرا منفی است، این امر به دلیل بزرگ بودن بخش دولتی و سهل بودن استخدام افراد با تحصیلات بالادر بخش خدمات عمومی و اجتماعی (که عمدتاً دولتی است) می‌باشد، به طوری که بالاترین درصد شاغلین با سواد در بخش خدمات عمومی و اجتماعی هستند (مرکز آمار ایران، آمارگیری از ویژگیهای اشتغال و بیکاری خانوار). اثر متغییر درصد جمعیت روستایی بر نرخ خود اشتغالی مثبت و معنی دار است، به عبارت دیگر روستاییان به دلیل عدم دسترسی به استخدام در مراکز و مؤسسات دولتی و بنگاههای بزرگ بخش خصوصی که عمدتاً در شهرها متمرکز است به فعالیت خود اشتغالی روی می‌آورند، که با توجه به ساختار روستانشینی اکثر آنها در بخش کشاورزی شاغل هستند.

۸- پیشنهادها

۱- با توجه به ارتباط منفی اما پایین نرخ بیکاری و نرخ خوداشتغالی، کاهش نرخ بیکاری عمدتاً از ناحیه ایجاد فرصتهای شغلی در بخش های دستمزد بگیری بوده است و سهم ایجاد فرصت شغلی در بخش خود اشتغالی پایین بوده است، بنابراین با توجه به اینکه بخش عمده

ای از دستمزد بگیران در بخش دولتی شاغل هستند و دولت نیز برنامه کوچک شدن را دنبال می‌کند، بهتر است سهم فرصت‌های شغلی ایجاد شده در بخش خود اشتغالی بیشتر شود، به عبارت دیگر جذب نیروی کار جدید که وارد جمعیت فعال می‌شوند و همچنین بیکاران موجود بیشتر به سوی خود اشتغالی باشد. برای این منظور لازم است موانع عدم ایجاد فرصت‌های شغلی در بخش خود اشتغالی شامل قوانین و مقررات بازار کار در بخش مذکور و انواع موانع فضای کسب و کار (اعطای مجوز برای فرد خود اشتغال و غیره...) و سایر موارد امثال آن مرتفع شود. همچنین لازم است در چارچوب‌های مشخص آموزش‌های لازم در این خصوص چه در مدارس، دانشگاه‌ها و یا مراکز فنی و حرفه‌ای و ... ارائه گردد، تا جوانان و به خصوص جوانان فارغ‌التحصیل از این مهم بهره ببرند.

۲ - ایجاد یک کسب و کار کوچک یک نوع فعالیت بخش خصوصی است، لذا تمام موانعی که برای سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی حاکم است، در این بخش نیز وجود دارد که از مهمترین آنها ریسک است. لذا برای کاهش ریسک و حرکت بیکاران به بخش خود اشتغالی به ویژه برای جوانان و زنان، اعتبارات خرد از طرف مؤسسات مالی در اختیار آنها قرار می‌گیرد.

۳ - نگرش دولتمردان به پدیده خود اشتغالی می‌بایست متحول شود و با یک نگرش علمی و اقتصاد جدید می‌بایست به آن توجه نمود (فرهنگ سازی)

۴ - با بیمه نمودن افراد خود اشتغال توسط مؤسسات بیمه‌ای، ضمن تشویق آنها به فعالیت‌های خود اشتغالی، خود مشوقی برای حرکت بیکاران به این بخش خواهد شد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مآخذ:

- ۱ - قوامی، هادی (۱۳۸۲)، "بررسی تحولات ساختاری خوداشتغالی با استفاده از روش شناسی تجزیه طی سالهای ۱۳۳۵ - ۱۳۷۵"، تهران: فصلنامه پژوهش‌های اقتصاد ایران، شماره ۱۵، صفحه ۶۳-۹۱.
- ۲ - مشبکی، اصغر و فتحی، سعید (۱۳۸۱)، "خودکارآفرینی، ابزار مواجهه با بحران اشتغال در کشور"، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی شماره ۲۴.
- ۳ - قوامی، هادی (۱۳۸۱)، "اصلاحات اقتصادی و تحولات ساختاری خوداشتغالی"، تهران: دانشگاه تربیت مدرس، دومین همایش دو سالانه اقتصاد ایران.
- ۴ - امینی، علیرضا (۱۳۸۲)، "بازار کار و بهره‌وری در برنامه چهارم توسعه و الزامات آن"، تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، معاونت امور اقتصادی و هماهنگی برنامه و بودجه، دفتر اقتصاد کلان، گروه بازار کار.
- ۵ - فلیحی، نعمت (۱۳۸۱)، "تحلیلی بر ایجاد ۳۰۰ هزار فرصت شغلی: موانع و راهکارها"، تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
- ۶ - وزارت کار و امور اجتماعی، صندوق حمایت از فرصت‌های شغلی، گزارش سالهای مختلف.
- ۷ - "اعتبارات خرد با رویکرد جنسیتی"، تهران: همایش اعتبارات خرد و زنان روستایی، دفتر امور زنان وزارت جهاد.
- ۸ - "نقش بنگاه‌های کوچک و متوسط در اقتصاد تایوان و اندونزی"، تهران: گروه مطالعات SMEs سازمان مدیریت صنعتی آذر ۱۳۸۲.
- ۹ - مرکز آمار ایران "آمارگیری از ویژگی‌های اشتغال و بیکاری خانوار" سالهای مختلف
- 9 - M. Pitt Mark and R. Khandker Shahidur and Cartwright Jennifer, "Does Micro - Credit Empower Women? Evidence from Bangladesh", word Bank Policy Research Working Paper 2998, march 2003.
- 10 - Webb Patrick, and Coates Jennifer, and Houser Robert, "Does Microcredit Meet the Needs of all poor women? Constraints to participation Among Destitute women in Bangladesh", Tufts Nutrition, March 2002.
- 11 - R. Rissman Ellen, "Self - Employment as an Alternative to unemployment" federal Reserve Bank of Chicago, WP 2003 - 34.
- 12 - David G Blanchflower "Self Employment in OECD countries", cambridge, working paper 7486, January 2000.
- 13 - WyDick W. Bruce "Credit Access, Human capital and class

structure mobility” The Journal of Development studies, vol. 35. No. 6. August 1999, PP. 131 –152.

14 – O’Higgins Niall, “youth unemployment and employment policy A global perspective”, International Labour office, Geneva, 2001.

15 – Gomez Rafael and Santor Eric, “Do Peer Group members outperform Individual Borrowers? A Test of peer Group Lending using canadian Micro – Credit DATA”, working paper, 2003 – 33.

16 – Y.Co Catherine and Gang Ira N. and Su yun Myeong, “switching models with self – selection: self – Employment in Hungary” Department of Economics Rutgers university, August, 1999.

17 – S. Earle John and Sakova Zazana, “Entre preneurship from scratch: Lessons on the Entry Decision into self – Employment from Transition Economies”, IZA DP No. 79, December 1999.

18 – Swider Paul, “Microcredit: A Greenstar Research Brief”, <http://www.Greenstar.Org>, April 2001.

19-Beatiz Armendariz de Aghion and Jonathan J. Morduch (2005) "The Economic of Microfinance" MIT Press, Cambridge ,MA.

20-David B. Audretsch, Roy Thurik, Andre van Stel, M.A. Carree(2006)” Does Self-Employment Reduce Unemployment?” Max Planck Institute of Economics, Group for Entrepreneurship, Growth and Public Policy

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

جدول ۱- سهم خود اشتغالی (سهم از جمعیت فعال) در استانهای مختلف کشور در طی سالهای ۸۲-۱۳۷۵ (مردوزن)

درصد

ردیف	نام استان	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲
۱	آذربایجان شرقی	۴۱٫۸	۳۹٫۷	۳۵٫۲	۳۷٫۷	۳۹٫۹	۳۹٫۳	۳۶٫۶	۳۴٫۸
۲	آذربایجان غربی	۳۶٫۸	۳۶٫۰	۳۶٫۹	۳۶٫۲	۴۱٫۶	۳۶٫۹	۳۸٫۴	۳۶٫۸
۳	اردبیل	۴۰٫۶	۳۷٫۱	۳۶٫۴	۴۰٫۶	۳۹٫۰	۳۷٫۳	۳۴٫۸	۳۶٫۷
۴	اصفهان	۲۹٫۴	۲۳٫۵	۲۹٫۱	۲۹٫۷	۳۱٫۶	۲۸٫۰	۲۳٫۵	۲۶٫۷
۵	ایلام	۳۳٫۷	۳۴٫۹	۳٫۸	۳۴٫۳	۳۷٫۴	۳۵٫۶	۳۲٫۱	۳۳٫۹
۶	بوشهر	۲۷٫۲	۲۷٫۲	۲۶٫۵	۱۹٫۸	۲۶٫۳	۲۶٫۸	۲۶٫۰	۲۰٫۱
۷	تهران	۲۲٫۵	۲۴٫۰	۲۲٫۰	۲۱٫۹	۲۱٫۰	۲۳٫۵	۲۰٫۵	۱۷٫۸
۸	چهارمحال و بختیاری	۳۱٫۹	۳۷٫۱	۳۹٫۸	۳۶٫۷	۳۳٫۸	۳۲٫۶	۳۱٫۱	۲۷٫۵
۹	خراسان	۳۷٫۰	۳۵٫۳	۳۶٫۱	۳۱٫۹	۳۱٫۵	۳۶٫۳	۲۷٫۱	۲۸٫۵
۱۰	خوزستان	۲۳٫۷	۲۱٫۷	۲۳٫۴	۲۲٫۵	۲۳٫۴	۲۴٫۶	۲۱٫۵	۲۱٫۷
۱۱	زنجان	۴۲٫۰	۳۸٫۴	۳۷٫۶	۴۲٫۶	۴۱٫۸	۳۹٫۹	۳۳٫۶	۳۴٫۵
۱۲	سمنان	۲۷٫۱	۲۸٫۸	۲۹٫۰	۲۸٫۷	۳۱٫۱	۲۵٫۱	۳۹٫۱	۲۷٫۵
۱۳	سیستان و بلوچستان	۳۴٫۳	۳۳٫۱	۲۹٫۵	۳۵٫۰	۲۵٫۹	۲۲٫۹	۲۴٫۴	۲۴٫۹
۱۴	فارس	۳۳٫۸	۳۳٫۳	۲۸٫۳	۲۸٫۳	۲۹٫۲	۲۵٫۲	۳۰٫۹	۲۹٫۶
۱۵	قزوین	۳۴٫۹	۳۰٫۸	۲۸٫۸	۲۸٫۸	۳۱٫۰	۳۱٫۳	۳۰٫۶	۲۷٫۵
۱۶	قم	۲۸٫۹	۲۹٫۷	۲۷٫۵	۴۱٫۹	۲۷٫۲	۲۴٫۹	۲۵٫۹	۲۵٫۰
۱۷	کردستان	۳۶٫۹	۳۸٫۱	۳۹٫۰	۳۷٫۴	۳۶٫۹	۳۵٫۳	۳۵٫۸	۳۶٫۱
۱۸	کرمان	۳۴٫۶	۲۸٫۴	۲۵٫۹	۳۱٫۹	۲۹٫۲	۳۷٫۳	۳۱٫۸	۳۳٫۳
۱۹	کرمانشاه	۳۲٫۸	۳۶٫۰	۳۷٫۵	۳۵٫۶	۳۱٫۶	۳۶٫۸	۳۷٫۱	۳۹٫۸
۲۰	کهگیلویه و بویراحمد	۲۹٫۳	۳۳٫۸	۳۱٫۶	۳۳٫۰	۳۱٫۶	۳۲٫۶	۲۸٫۷	۲۷٫۶
۲۱	گلستان	۳۷٫۰	۳۶٫۲	۴۲٫۱	۳۵٫۳	۳۳٫۵	۳۲٫۸	۳۲٫۷	۳۰٫۸
۲۲	گیلان	۳۴٫۱	۲۳٫۷	۲۹٫۴	۳۲٫۹	۳۰٫۰	۲۴٫۷	۲۶٫۳	۲۴٫۳
۲۳	لرستان	۳۵٫۴	۴۳٫۲	۳۰٫۸	۳۸٫۵	۳۲٫۷	۳۶٫۳	۳۴٫۸	۴۰٫۱
۲۴	مازندران	۳۸٫۷	۳۷٫۵	۲۹٫۷	۲۷٫۷	۲۷٫۹	۳۴٫۱	۳۰٫۲	۳۱٫۴
۲۵	مرکزی	۳۷٫۷	۳۵٫۸	۳۷٫۷	۳۹٫۴	۳۶٫۷	۳۵٫۳	۳۱٫۶	۲۸٫۸
۲۶	هرمزگان	۲۶٫۰	۲۸٫۳	۳۶٫۹	۳۲٫۹	۲۸٫۴	۲۴٫۶	۲۶٫۶	۲۸٫۴
۲۷	همدان	۴۰٫۹	۴۰٫۹	۳۹٫۲	۳۵٫۱	۳۶٫۲	۳۳٫۶	۳۵٫۳	۳۴٫۵
۲۸	یزد	۲۹٫۹	۲۹٫۴	۲۵٫۶	۲۵٫۸	۲۷٫۴	۲۷٫۶	۲۷٫۰	۲۰٫۱
	کل کشور	۳۲٫۴	۳۲٫۶	۳۱٫۱	۳۰٫۹	۳۰٫۷	۳۱٫۰	۲۸٫۸	۲۷٫۷

ماخذ: نمونه گیری از ویژگیهای اشتغال و بیکاری خانوار و سرشماری سال ۱۳۷۵، مرکز آمار ایران

نرخ بیکاری استانهای کشور در سالهای ۸۲-۱۳۷۵ (مرکز آمار ایران)

ردیف	استان	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲
۱	آذربایجان شرقی	۶,۲	۷,۷	۶,۸	۷,۰	۷,۰	۸,۲	۷,۱	۵,۸
۲	آذربایجان غربی	۹,۴	۱۸,۶	۷,۹	۸,۴	۱۱,۱	۱۰,۷	۱۰,۰	۷,۳
۳	اردبیل	۱۰,۵	۱۵,۴	۷,۸	۱۴,۰	۱۲,۶	۱۰,۹	۱۱,۰	۹,۴
۴	اصفهان	۸,۰	۱۰,۶	۱۲,۷	۱۲,۴	۱۳,۰	۱۳,۹	۱۴,۲	۱۳,۹
۵	ایلام	۱۶,۵	۱۶,۷	۱۴,۶	۱۱,۸	۱۴,۱	۱۸,۴	۱۶,۳	۱۵,۱
۶	بوشهر	۷,۴	۱۵,۳	۱۶,۳	۱۷,۰	۱۷,۸	۱۳,۹	۱۰,۰	۸,۸
۷	تهران	۶,۰	۱۱,۶	۱۱,۱	۱۱,۳	۱۲,۱	۱۲,۱	۱۲,۰	۱۲,۱
۸	چهارمحال و بختیاری	۷,۸	۹,۹	۱۲,۴	۱۶,۹	۱۷,۶	۱۱,۰	۱۰,۹	۸,۲
۹	خراسان	۶,۹	۱۴,۳	۱۰,۶	۱۳,۲	۱۵,۳	۱۴,۱	۱۰,۸	۹,۰
۱۰	خوزستان	۱۶,۱	۱۷,۰	۱۶,۴	۲۱,۵	۱۸,۶	۱۸,۶	۱۹,۹	۱۸,۲
۱۱	زنجان	۶,۳	۱۰,۶	۸,۴	۱۳,۵	۱۱,۵	۱۰,۵	۱۰,۰	۸,۹
۱۲	سمنان	۴,۷	۹,۵	۷,۸	۱۲,۱	۱۲,۹	۱۶,۰	۱۲,۰	۸,۵
۱۳	سیستان و بلوچستان	۹,۰	۱۰,۳	۱۷,۰	۲۰,۲	۲۶,۷	۳۱,۵	۲۴,۸	۱۹,۸
۱۴	فارس	۱۰,۳	۱۵,۸	۱۲,۲	۱۲,۷	۱۵,۹	۱۶,۹	۱۲,۴	۸,۶
۱۵	قزوین	۶,۷	۱۰,۴	۱۵,۳	۱۲,۶	۱۸,۴	۱۱,۵	۱۱,۰	۸,۵
۱۶	قم	۵,۸	۱۲,۷	۱۱,۷	۹,۱	۱۱,۳	۱۱,۷	۱۰,۱	۶,۸
۱۷	کوردستان	۹,۰	۱۹,۵	۱۰,۶	۱۷,۲	۲۳,۳	۱۶,۲	۱۸,۹	۱۴,۶
۱۸	کرمان	۸,۵	۲۱,۳	۱۵,۰	۱۵,۳	۱۱,۷	۱۳,۹	۱۲,۳	۱۱,۳
۱۹	کرمانشاه	۱۸,۵	۲۱,۵	۲۵,۱	۲۲,۵	۲۱,۹	۲۴,۳	۱۸,۷	۱۳,۶
۲۰	کهگیلویه و بویراحمد	۱۴,۷	۱۳,۵	۱۲,۰	۱۷,۱	۱۵,۷	۱۷,۹	۱۶,۰	۱۳,۰
۲۱	گلستان	۹,۹	۱۳,۷	۱۱,۴	۱۵,۸	۱۴,۷	۱۳,۳	۸,۸	۱۵,۱
۲۲	گیلان	۱۳,۴	۱۰,۷	۱۶,۶	۱۶,۴	۱۳,۶	۱۳,۳	۱۲,۴	۱۰,۴
۲۳	لرستان	۱۸,۵	۲۴,۴	۲۴,۰	۲۱,۴	۲۴,۵	۲۸,۳	۱۸,۰	۲۷,۲
۲۴	مازندران	۹,۶	۸,۹	۱۶,۰	۱۱,۳	۱۲,۷	۱۱,۹	۹,۷	۱۰,۵
۲۵	مرکزی	۷,۵	۱۰,۰	۹,۷	۱۴,۰	۱۲,۰	۹,۸	۹,۰	۷,۲
۲۶	هرمزگان	۸,۵	۱۷,۷	۱۷,۰	۱۶,۱	۱۷,۴	۱۹,۷	۱۷,۳	۱۵,۰
۲۷	همدان	۸,۹	۱۲,۰	۱۲,۴	۱۵,۱	۱۴,۴	۱۳,۹	۱۲,۳	۸,۲
۲۸	یزد	۵,۲	۵,۷	۶,۴	۱۰,۲	۸,۰	۱۴,۳	۱۴,۲	۱۴,۹
	کل کشور	۹,۱	۱۳,۱	۱۲,۵	۱۳,۶	۱۴,۳	۱۴,۲	۱۲,۵	۱۱,۶

آمارگیری از ویژگی‌های اشتغال و بیکاری خانوار و سرشماری سال ۱۳۷۵ مرکز آمار ایران و دفتر اقتصاد کلان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی

پیش بینی جمعیت روستایی استانی کشور در دوره ۸۲-۱۳۷۵

تقر

۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	۱۳۷۸	۱۳۷۷	۱۳۷۶	۱۳۷۵	استان
۱۳۱۵۰۰۰	۱۳۱۴۰۰۰	۱۳۰۹۰۰۰	۱۳۰۰۰۰۰	۱۲۹۹۶۰۰	۱۲۹۷۹۰۰	۱۳۰۵۸۰۰	۱۳۲۱۰۰۰	آذربایجان شرقی
۱۱۴۶۸۰۰	۱۱۵۰۴۰۰	۱۱۵۳۰۰۰	۱۱۴۹۴۰۰	۱۱۴۹۸۰۰	۱۱۵۵۲۰۰	۱۱۶۵۶۰۰	۱۱۸۱۰۰۰	آذربایجان غربی
۵۸۶۸۰۰	۵۸۷۴۰۰	۵۸۸۰۰۰	۵۸۵۸۰۰	۵۸۵۶۰۰	۵۸۷۴۰۰	۵۹۲۲۰۰	۵۹۹۰۰۰	اردبیل
۱۰۵۷۸۰۰	۱۰۴۷۴۰۰	۱۰۲۷۰۰۰	۹۹۳۰۰۰	۹۷۵۰۰۰	۹۷۲۰۰۰	۹۸۳۰۰۰	۱۰۰۸۰۰۰	اصفهان
۲۳۳۰۰۰	۲۳۲۰۰۰	۲۳۱۰۰۰	۲۲۷۸۰۰	۲۲۵۶۰۰	۲۲۵۶۰۰	۲۲۶۲۰۰	۲۲۸۰۰۰	ایلام
۳۳۱۰۰۰	۳۳۶۰۰۰	۳۳۶۰۰۰	۳۳۷۲۰۰	۳۳۸۴۰۰	۳۴۰۶۰۰	۳۴۳۸۰۰	۳۴۹۰۰۰	بوشهر
۱۳۳۷۲۰۰	۱۳۴۹۹۰۰	۱۳۵۳۰۰۰	۱۳۵۴۸۰۰	۱۳۶۱۶۰۰	۱۳۷۵۴۰۰	۱۳۹۸۲۰۰	۱۴۳۲۰۰۰	تهران
۴۳۰۰۰۰	۴۲۸۰۰۰	۴۲۵۰۰۰	۴۲۱۰۰۰	۴۱۸۰۰۰	۴۱۷۰۰۰	۴۱۷۰۰۰	۴۱۸۰۰۰	چهارمحال و بختیاری
۲۶۶۱۰۰۰	۲۶۵۱۰۰۰	۲۶۳۹۰۰۰	۲۶۱۱۸۰۰	۲۵۹۵۹۰۰	۲۵۹۱۴۰۰	۲۶۰۰۲۰۰	۲۶۲۶۰۰۰	خراسان
۱۳۸۲۰۰۰	۱۳۸۱۰۰۰	۱۳۸۰۰۰۰	۱۳۷۸۰۰۰	۱۳۷۸۰۰۰	۱۳۸۴۰۰۰	۱۳۹۰۰۰۰	۱۴۰۴۰۰۰	خوزستان
۴۱۵۰۰۰	۴۱۹۰۰۰۰	۴۲۳۰۰۰	۴۲۴۰۰۰	۴۲۷۰۰۰	۴۳۲۰۰۰	۴۳۹۰۰۰	۴۴۹۰۰۰	زنجان
۱۴۵۲۰۰	۱۴۶۹۰۰	۱۴۸۰۰۰	۱۴۸۲۰۰	۱۵۰۴۰۰	۱۵۲۹۰۰	۱۵۴۸۰۰	۱۵۹۰۰۰	سمنان
۸۸۱۶۰۰	۸۸۷۸۰۰	۸۹۴۰۰۰	۸۹۲۴۰۰	۸۹۲۸۰۰	۸۹۶۲۰۰	۹۰۶۶۰۰	۹۲۸۰۰۰	سیستان و بلوچستان
۱۶۳۶۴۰۰	۱۶۳۷۲۰۰	۱۶۳۶۰۰۰	۱۶۳۳۰۰۰	۱۶۳۴۰۰۰	۱۶۳۵۰۰۰	۱۶۴۱۰۰۰	۱۶۵۴۰۰۰	فارس
۴۱۸۶۰۰	۴۱۷۸۰۰	۴۱۵۰۰۰	۴۱۱۲۰۰	۴۰۹۴۰۰	۴۰۹۶۰۰	۴۱۰۸۰۰	۴۱۵۰۰۰	قزوین
۷۱۲۰۰	۷۱۶۰۰	۷۱۰۰۰	۶۸۸۰۰	۶۷۶۰۰	۶۸۴۰۰	۷۱۲۰۰	۷۵۰۰۰	قم
۶۳۲۰۰۰	۶۳۲۰۰۰	۶۳۱۰۰۰	۶۲۶۸۰۰	۶۲۵۹۰۰	۶۲۷۴۰۰	۶۳۲۲۰۰	۶۳۱۰۰۰	کردستان
۹۱۸۶۰۰	۹۲۱۲۰۰	۹۲۳۰۰۰	۹۲۱۴۰۰	۹۲۱۸۰۰	۹۲۶۲۰۰	۹۳۲۶۰۰	۹۳۴۰۰۰	کرمان
۶۷۱۲۰۰	۶۷۰۶۰۰	۶۷۰۰۰۰	۶۶۵۸۰۰	۶۶۵۹۰۰	۶۶۶۴۰۰	۶۷۱۲۰۰	۶۸۰۰۰۰	کرمانشاه
۳۲۶۴۰۰	۳۲۶۲۰۰	۳۲۵۰۰۰	۳۲۱۶۰۰	۳۲۱۲۰۰	۳۲۲۸۰۰	۳۲۵۴۰۰	۳۳۱۰۰۰	کهگیلویه و بویراحمد
۸۴۶۹۰۰	۸۴۶۸۰۰	۸۴۲۰۰۰	۸۳۸۸۰۰	۸۳۶۹۰۰	۸۳۴۴۰۰	۸۳۵۲۰۰	۸۳۷۰۰۰	گلستان
۱۱۷۰۲۰۰	۱۱۷۳۶۰۰	۱۱۷۵۰۰۰	۱۱۷۵۲۰۰	۱۱۷۷۴۰۰	۱۱۷۹۶۰۰	۱۱۸۴۸۰۰	۱۱۹۲۰۰۰	گیلان
۷۱۴۰۰۰	۷۱۶۰۰۰	۷۱۷۰۰۰	۷۱۳۲۰۰	۷۱۳۶۰۰	۷۱۶۹۰۰	۷۲۳۸۰۰	۷۳۴۰۰۰	لرستان
۱۳۶۰۸۰۰	۱۳۶۷۴۰۰	۱۳۶۹۰۰۰	۱۳۶۹۲۰۰	۱۳۷۲۶۰۰	۱۳۷۹۶۰۰	۱۳۹۱۸۰۰	۱۴۰۸۰۰۰	مازندران
۵۴۶۸۰۰	۵۴۵۴۰۰	۵۴۲۰۰۰	۵۱۹۲۰۰	۵۱۸۴۰۰	۵۱۸۶۰۰	۵۲۱۸۰۰	۵۲۷۰۰۰	مرکزی
۶۱۴۰۰۰	۶۱۴۰۰۰	۶۱۴۰۰۰	۶۱۱۶۰۰	۶۱۱۲۰۰	۶۱۱۸۰۰	۶۱۳۴۰۰	۶۱۸۰۰۰	هرمزگان
۸۷۷۲۰۰	۸۷۶۴۰۰	۸۶۹۰۰۰	۸۶۳۰۰۰	۸۵۹۰۰۰	۸۵۸۰۰۰	۸۶۰۰۰۰	۸۶۷۰۰۰	همدان
۱۷۷۲۰۰	۱۷۸۶۰۰	۱۷۹۰۰۰	۱۷۹۴۰۰	۱۷۹۸۰۰	۱۸۱۲۰۰	۱۸۳۶۰۰	۱۸۷۰۰۰	یزد
۴۴۸۸۱۴۰۰	۴۴۸۹۷۴۰۰	۴۴۸۶۱۰۰۰	۴۴۷۴۱۸۰۰	۴۴۷۰۵۶۰۰	۴۴۷۶۰۴۰۰	۴۴۹۴۱۴۰۰	۴۴۹۱۴۰۰۰	جمع

منبع: دفتر کلان سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور

شاغلین باسواد در استانیهای کشور در دوره ۸۲-۱۳۷۵

درصد

استان	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲
آذربایجان شرقی	۷۴,۶	۷۵,۱	۷۴,۸	۷۶,۵	۷۶,۹	۷۸,۵	۷۸,۷	۸۱,۶
آذربایجان غربی	۶۹,۲	۶۹,۷	۶۶,۶	۶۸,۳	۷۰,۳	۷۰,۶	۷۳,۵	۷۸,۴
اردبیل	۷۰,۳	۷۰,۹	۶۶,۲	۷۲,۷	۷۲,۲	۶۸,۹	۷۶,۸	۷۸,۸
اصفهان	۸۵,۰	۸۷,۳	۸۵,۱	۸۷,۰	۸۶,۷	۸۸,۰	۸۹,۱	۹۰,۵
ایلام	۷۱,۹	۷۱,۵	۶۹,۹	۶۹,۱	۷۱,۵	۷۰,۹	۷۳,۸	۷۹,۸
بوشهر	۸۰,۳	۸۱,۴	۸۲,۶	۸۵,۳	۸۶,۰	۸۴,۳	۸۶,۹	۸۹,۴
تهران	۹۰,۶	۹۲,۲	۹۱,۹	۹۲,۲	۹۲,۲	۹۳,۶	۹۴,۷	۹۴,۶
چهارمحال و بختیاری	۷۴,۴	۷۳,۷	۷۲,۳	۶۹,۶	۷۷,۱	۷۶,۱	۸۰,۸	۸۲,۹
خراسان	۷۸,۴	۷۹,۹	۸۰,۶	۸۰,۳	۷۹,۴	۸۱,۶	۸۲,۰	۸۳,۰
خوزستان	۷۸,۳	۸۰,۸	۷۸,۹	۸۰,۸	۸۲,۱	۸۵,۵	۸۵,۹	۸۷,۸
زنجان	۷۲,۹	۷۳,۹	۷۵,۷	۷۵,۳	۷۶,۰	۷۷,۳	۸۱,۶	۸۱,۲
سمنان	۸۴,۸	۸۶,۲	۸۷,۴	۸۳,۹	۸۵,۹	۸۸,۵	۹۲,۵	۹۰,۳
سیستان و بلوچستان	۵۴,۰	۵۵,۵	۵۷,۵	۵۵,۳	۵۹,۸	۶۲,۹	۵۸,۵	۶۴,۳
فارس	۷۹,۷	۸۱,۵	۸۲,۳	۸۲,۳	۸۴,۳	۸۵,۶	۸۷,۴	۸۷,۹
قزوین	۸۰,۱	۸۳,۱	۷۸,۸	۷۷,۶	۸۲,۲	۸۳,۹	۸۷,۱	۸۸,۴
قم	۸۲,۰	۸۵,۶	۸۴,۴	۸۶,۴	۸۵,۹	۸۵,۹	۸۶,۱	۸۸,۴
کردستان	۶۸,۲	۶۵,۷	۶۶,۸	۷۰,۶	۷۰,۱	۷۳,۶	۷۶,۸	۸۰,۱
کرمان	۷۳,۲	۷۵,۳	۷۴,۱	۷۷,۶	۸۱,۰	۷۹,۱	۸۱,۵	۸۱,۳
کرمانشاه	۷۳,۷	۷۲,۸	۷۳,۲	۷۴,۳	۷۴,۹	۷۶,۰	۸۰,۶	۸۲,۳
کهگیلویه و بویراحمد	۷۱,۱	۷۲,۳	۷۱,۲	۷۳,۵	۷۲,۶	۷۵,۴	۸۰,۲	۸۰,۰
گلستان	۷۲,۴	۷۸,۲	۷۶,۱	۷۷,۳	۷۷,۸	۸۰,۰	۸۳,۰	۸۳,۴
گیلان	۷۲,۹	۷۱,۷	۷۷,۷	۷۶,۳	۷۸,۲	۸۱,۵	۸۳,۰	۸۳,۴
لرستان	۶۹,۰	۷۰,۸	۶۸,۲	۶۸,۲	۶۸,۲	۷۵,۷	۷۹,۷	۸۰,۶
مازندران	۷۷,۹	۷۸,۵	۷۷,۲	۸۰,۲	۷۹,۸	۸۱,۳	۸۴,۲	۸۲,۹
مرکزی	۷۸,۷	۷۸,۷	۷۹,۵	۸۰,۴	۸۰,۳	۸۲,۴	۸۵,۶	۸۶,۳
هرمزگان	۷۲,۰	۷۶,۷	۷۳,۲	۷۵,۰	۷۸,۲	۷۹,۶	۸۲,۱	۸۲,۹
همدان	۷۴,۹	۷۵,۸	۷۷,۵	۷۹,۲	۷۹,۷	۷۴,۸	۸۱,۴	۸۳,۶
یزد	۸۳,۶	۸۴,۶	۸۴,۲	۸۷,۶	۸۵,۹	۸۷,۴	۸۸,۹	۸۹,۵
جمع	۷۸,۶	۷۷,۶	۷۸,۳	۷۹,۳	۸۰,۴	۸۱,۷	۸۳,۶	۸۵,۶

آمارگیری از ویژگیهای اشتغال و بیکاری خانوار و سرشماری سال ۱۳۷۵ مرکز آمار ایران

جمعیت شاغل بخش کشاورزی در سال ۸۲-۱۳۷۵

درصد

استان	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲
آذربایجان شرقی	۲۵,۵۷۵۷	۲۹,۷	۲۷,۳	۲۷	۲۵,۲	۲۹	۲۷,۶	۲۵,۸
آذربایجان غربی	۳۳,۶۴۱۵	۳۳,۴	۴۱,۷	۴۲	۴۱,۸	۳۷,۸	۳۸,۵	۳۳
اردبیل	۳۵,۹۶۲	۴۱,۳	۴۰	۳۶	۳۹,۴	۴۴,۱	۳۳,۲	۳۳,۳
اصفهان	۱۴,۵۰۰۸	۱۳,۱	۱۳,۶	۱۳,۴	۱۲,۶	۱۲,۹	۱۲,۶	۱۱
ایلام	۲۹,۷۰۵۲	۲۹,۲	۳۸,۳	۴۶,۱	۴۳	۳۹	۳۵,۴	۳۰,۹
بوشهر	۱۹,۴۲۲۵	۱۸,۵	۱۸,۶	۱۸,۲	۱۸,۷	۲۲,۴	۱۷,۹	۱۴,۴
تهران	۳,۰۵۵۳۸	۳,۵	۴	۴	۲,۹	۲	۳,۱	۲,۲
چهارمحال و بختیاری	۲۱,۹۶۷۴	۲۷,۱	۲۷,۸	۳۱,۳	۲۵,۱	۳۱,۱	۲۴,۵	۲۲,۹
خراسان	۲۹,۵۹۳۳	۲۸	۲۸,۴	۳۰,۵	۳۰	۳۰,۵	۳۲,۲	۳۰,۹
خوزستان	۲۰,۳۵۰۹	۲۵,۴	۲۳,۹	۲۲,۲	۲۲,۸	۱۸,۹	۱۸,۱	۱۸,۶
زنجان	۳۷,۹۶۹۵	۳۳,۴	۳۲,۸	۳۵,۹	۳۴,۷	۳۹,۵	۳۱,۹	۲۹,۹
سمنان	۲۱,۲۴	۲۰,۴	۲۳,۸	۱۹,۸	۲۲,۳	۱۸,۲	۲۱,۶	۲۱,۲
سیستان و بلوچستان	۳۳,۱۰۲۱	۳۱	۲۹,۶	۳۳,۱	۲۵,۵	۲۱,۷	۲۵,۸	۲۳,۹
فارس	۲۳,۷۳۶	۲۷,۷	۲۵,۸	۲۶,۴	۲۶,۲	۲۳,۳	۲۶,۷	۲۴,۳
قزوین	۲۷,۵۱۶۸	۲۰,۷	۲۶,۸	۳۶,۹	۳۰,۶	۲۸,۷	۲۳,۹	۲۳,۳
قم	۸,۲۳۱۷۱	۷,۸	۹	۶,۵	۸,۴	۸,۳	۶,۱	۷,۳
کردستان	۳۲,۰۰۴۷	۲۹,۱	۳۵,۶	۳۴,۴	۲۳,۷	۳۶,۲	۲۸,۸	۳۱
کرمان	۲۹,۷۳۳۸	۲۹,۷	۳۴,۳	۳۵,۴	۳۰,۵	۳۳,۷	۳۰,۳	۳۸,۱
کرمانشاه	۲۶,۴۷۴۸	۲۶,۵	۲۷,۷	۳۳,۲	۳۲,۲	۲۶,۸	۲۶,۲	۲۶,۱
کهگیلویه و بویراحمد	۲۸,۷۷۱۸	۳۳,۱	۳۰,۳	۳۲,۷	۳۱,۳	۲۸,۹	۲۷,۶	۲۸,۱
گلستان	۴۶,۱۹۱۸	۳۴,۴	۳۸,۱	۴۰,۶	۴۰,۷	۳۶,۷	۳۵,۷	۳۷,۶
گیلان	۳۹,۴۶	۳۸,۳	۳۰,۹	۳۷,۶	۳۶,۶	۴۱,۲	۳۱,۸	۳۸,۴
لرستان	۳۰,۰۳۴۵	۲۸,۵	۳۲,۶	۳۱,۹	۲۸,۴	۲۹	۲۶,۷	۲۵,۳
مازندران	۳۱,۳۰۶۱	۳۱,۹	۳۳,۵	۳۴	۳۷,۴	۳۳,۶	۲۶,۳	۳۱,۲
مرکزی	۲۶,۴۵۳۷	۲۴	۲۸,۱	۲۹,۱	۲۵,۴	۲۹	۲۷,۷	۲۷,۲
هرمزگان	۲۴,۱۲۶۱	۲۱,۹	۲۴,۳	۲۸,۹	۲۵	۲۴	۲۴,۵	۲۳
همدان	۳۲,۱۴۴۵	۳۲,۱	۲۹,۹	۲۷,۴	۳۲,۱	۳۶	۳۰,۶	۲۹,۵
یزد	۱۴,۲۷۳۶	۱۴		۱۵,۱	۱۲,۳	۱۳,۱	۱۳,۳	۱۲
جمع	۲۳,۰۴	۲۵,۲	۲۵,۸	۲۷,۴	۳۰	۲۶	۲۴,۸	

مرکز آمار ایران، سرشماری سال ۱۳۷۵ و آمارگیری از ویژگیهای اشتغال و بیکاری خانوار

Dependent Variable: SELFE?
 Method: GLS (Cross Section Weights)
 Date: ۱۱/۱۲/۰۷ Time: ۰۱:۲۵
 Sample: ۱۳۷۵ ۱۳۸۲
 Included observations: ۸
 Number of cross-sections used: ۲۸
 Total panel (balanced) observations: ۲۲۴
 One-step weighting matrix

White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
U?	-.۰۰۸۰۶۹۰	۰.۰۳۲۹۹۹	-۲.۴۴۵۲۰۲	۰.۰۱۵۴
RURAL?	۰.۳۶۳۵۱۸	۰.۱۰۶۹۹۴	۳.۳۹۷۵۶۱	۰.۰۰۰۸
EDU?	-.۰۱۲۳۸۲۶	۰.۰۵۱۴۱۵	-۲.۴۰۸۳۷۹	۰.۰۱۷۰
Fixed Effects				
S1--C	۳۴.۱۷۲۳۶			
S2--C	۳۰.۳۷۰۸۸			
S3--C	۳۰.۱۵۵۴۳			
S4--C	۳۰.۶۸۹۲۵			
S5--C	۲۴.۷۹۶۶۷			
S6--C	۲۰.۱۶۰۲۷			
S7--C	۲۹.۴۳۲۹۲			
S8--C	۲۴.۹۸۴۰۲			
S9--C	۲۸.۹۳۴۰۹			
S10--C	۲۱.۹۲۳۵۲			
S11--C	۳۲.۵۱۹۳۰			
S12--C	۳۰.۷۶۸۷۶			
S13--C	۱۹.۹۶۹۵۸			
S14--C	۲۶.۳۰۹۴۳			
S15--C	۲۶.۷۵۰۴۲			
S16--C	۳۷.۴۵۹۹۷			
S17--C	۳۰.۵۹۰۴۳			
S18--C	۲۶.۳۵۴۴۵			
S19--C	۳۳.۵۹۹۰۸			
S20--C	۲۱.۲۷۲۶۶			
S21--C	۲۵.۳۷۷۰۱			
S22--C	۲۰.۴۴۵۸۷			
S23--C	۳۱.۷۲۷۳۸			
S24--C	۲۴.۴۳۲۶۴			
S25--C	۳۱.۲۳۰۱۸			
S26--C	۱۹.۹۴۶۶۸			
S27--C	۲۹.۶۵۴۴۴			
S28--C	۲۹.۷۵۶۹۵			

Weighted Statistics

R-squared	۰.۹۷۲۴۹۷	Mean dependent var	۴۴.۱۱۶۱۶
Adjusted R-squared	۰.۹۶۸۲۲۲	S.D. dependent var	۲۰.۹۷۱۸۰
S.E. of regression	۳.۷۳۸۵۱۳	Sum squared resid	۲۶۹۷.۴۶۰
F-statistic	۳۴۱۲.۲۲۰	Durbin-Watson stat	۱.۸۰۹۴۹۷
Prob(F-statistic)	۰.۰۰۰۰۰۰		

Unweighted Statistics

R-squared	۰.۶۴۹۳۷۳	Mean dependent var	۳۱.۶۸۷۰۵
Adjusted R-squared	۰.۵۹۴۸۷۲	S.D. dependent var	۵.۸۷۷۳۰۸
Durbin-Watson stat	۲.۱۲۱۰۳۲		

Dependent Variable: SELFE?
 Method: GLS (Cross Section Weights)
 Date: ۱۱/۱۱/۰۷ Time: ۲۲:۱۸
 Sample: ۱۳۷۵ ۱۳۸۲
 Included observations: ۸
 Number of cross-sections used: ۲۸
 Total panel (balanced) observations: ۲۲۴
 One-step weighting matrix
 White Heteroskedasticity-Consistent Standard Errors & Covariance

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
U?	-.۰۰۶۱۸۰۱	۰.۰۳۳۶۳۸	-۱.۸۳۷۲۴۴	۰.۰۶۷۷
RURAL?	۰.۴۱۰۰۷۹	۰.۱۰۳۳۴۸	۳.۹۶۷۹۳۴	۰.۰۰۰۱
EDU?	-.۰۰۷۹۲۸۲	۰.۰۴۹۸۱۴	-۱.۵۹۱۵۵۶	۰.۱۱۳۱
AGRE?	۰.۰۸۰۹۴۹	۰.۰۳۳۶۰۰	۲.۴۰۹۲۱۵	۰.۰۱۴۹
Fixed Effects				
S1--C	۲۶.۶۴۰۱۲			
S2--C	۲۱.۹۲۳۶۶			
S3--C	۲۱.۴۱۵۹۷			
S4--C	۲۴.۳۸۸۳۳			
S5--C	۱۶.۲۷۰۰۱			
S6--C	۱۲.۶۱۲۷۶			
S7--C	۲۴.۲۵۳۷۹			
S8--C	۱۶.۷۸۱۸۱			
S9--C	۲۰.۷۷۲۹۴			
S10--C	۱۴.۵۶۷۹۴			
S11--C	۲۳.۹۹۴۷۱			
S12--C	۲۳.۶۳۳۲۷			
S13--C	۱۲.۴۶۷۳۸			
S14--C	۱۸.۳۴۴۷۱			
S15--C	۱۸.۷۲۷۸۲			
S16--C	۳۲.۴۷۷۰۹			
S17--C	۲۲.۵۰۱۵۲			
S18--C	۱۷.۹۳۶۹۶			
S19--C	۲۵.۸۶۱۷۲			
S20--C	۱۲.۶۴۶۶۳			
S21--C	۱۵.۸۸۲۹۱			
S22--C	۱۱.۳۷۱۰۶			
S23--C	۲۳.۶۵۶۵۴			
S24--C	۱۵.۶۴۳۰۵			
S25--C	۲۳.۵۱۷۶۹			
S26--C	۱۱.۶۸۸۱۲			
S27--C	۲۱.۱۰۳۳۰			
S28--C	۲۳.۵۴۶۴۵			

Weighted Statistics

R-squared	۰.۹۷۶۲۷۷	Mean dependent var	۴۴.۳۸۸۷۹
Adjusted R-squared	۰.۹۷۲۴۴۶	S.D. dependent var	۲۲.۵۳۲۹۶
S.E. of regression	۳.۷۴۰۳۲۱	Sum squared resid	۲۶۸۶.۰۸۰
F-statistic	۲۶۳۳.۷۵۴	Durbin-Watson stat	۱.۷۹۵۸۸۹
Prob(F-statistic)	۰.۰۰۰۰۰۰		